

Postanowienie z dnia 15 grudnia 2005 r., V CK 54/05

Sąd wieczystoksięgowy może odmówić wpisu w księdze wieczystej, gdy istnieje znana mu urzędowo przeszkoda do jego dokonania.

Sędzia SN Bronisław Czech (przewodniczący)

Sędzia SN Teresa Bielska-Sobkowicz (sprawozdawca)

Sędzia SN Tadeusz Żyznowski

Sąd Najwyższy w sprawie z wniosku Spółdzielni Mleczarskiej "M." w G. przy uczestnictwie "G.", S.A. w B.-B. o wpis hipoteki, po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Cywilnej w dniu 15 grudnia 2005 r. kasacji wnioskodawcy od postanowienia Sądu Okręgowego w Bielsku-Białej z dnia 13 października 2004 r. oddalił kasację.

Uzasadnienie

Postanowieniem z dnia 8 marca 2004 r. wydanym przez referendarza sądowego, Sąd Rejonowy w Bielsku-Białej oddalił wniosek Spółdzielni Mleczarskiej "M." w G. o wpis do ksiąg wieczystych, urządzonych dla trzech nieruchomości stanowiących własność uczestnika postępowania "G." S.A. w B.-B., hipotek przymusowych kaucyjnych do kwot po 500 000 zł na każdą z tych nieruchomości, a także do jednej z tych ksiąg wieczystych hipoteki przymusowej do wysokości 32 000 zł na rzecz wnioskodawcy, a to zgodnie z załączonym, nieprawomocnym nakazem zapłaty, wydanym przeciwko dłużnikowi będącemu uczestnikiem postępowania.

Sąd zważył, że w dniu 30 stycznia 2004 r. Sąd Rejonowy w Bielsku-Białej ogłosił upadłość "G." S.A., co sąd wieczystoksięgowy uwzględnił jako fakt znany mu z urzędu. Co prawda wniosek o wpis hipoteki przymusowej został złożony zanim

ogłoszono upadłość dłużnika, jednakże, zdaniem Sądu, po ogłoszeniu upadłości obciążanie składników masy upadłości jest niedopuszczalne na mocy art. 81 ustawy z dnia 28 lutego 2003 r. – Prawo upadłościowe i naprawcze (Dz.U. Nr 60, poz. 535 – dalej: "Pr.u.n.").

Od tego orzeczenia wnioskodawca wniósł skargę, podnosząc w uzasadnieniu, że podstawą orzeczenia, zgodnie z art. 626⁸ § 2 k.p.c., powinny być tylko dokumenty dołączone do wniosku, a ponadto, że przepisy Prawa upadłościowego i naprawczego nie zawierają żadnej normy zakazującej wpisu hipoteki przymusowej kaucyjnej, co do której wniosek został złożony przed ogłoszeniem upadłości.

Postanowieniem z dnia 28 czerwca 2004 r. Sąd Rejonowy w Bielsku-Białej powtórnie oddalił wniosek, gdyż zgodnie z art. 228 k.p.c. nie wymagają dowodu fakty znane sądowi z urzędu. Z tego względu Sąd zwracał się o doręczenie odpisu postanowienia Sądu Rejonowego w przedmiocie ogłoszenia upadłości "G." S.A., które znajduje się w aktach księgi wieczystej. Sąd podzielił również pogląd o niedopuszczalności ustanowienia hipoteki przymusowej na nieruchomości stanowiącej własność dłużnika upadłego, uzasadniając to zarówno treścią art. 81 Pr.u.n. w związku z art. 109 ustawy o księgach wieczystych i hipotece, jak i ustalonym w tym zakresie orzecznictwem Sądu Najwyższego.

Powyższe postanowienie wnioskodawca zaskarżył apelacją (...), którą Sąd Okręgowy w Bielsku-Białej postanowieniem z dnia 13 października 2004 r. oddalił, dzieląc argumenty Sądu Rejonowego. Podniósł, że zastosowanie art. 228 k.p.c. w postępowaniu wieczystoksięgowym nie stoi w sprzeczności z art. 626⁸ k.p.c., gdyż Sąd Rejonowy nie mógł nie uwzględnić postanowienia o ogłoszeniu upadłości dłużnika. Bezzasadny, zdaniem Sądu odwoławczego, jest również pogląd o dopuszczalności wpisu hipoteki na podstawie daty złożenia wniosku, albowiem ogłoszenie upadłości taką możliwość definitywnie wyklucza.

Orzeczenie Sądu Okręgowego wnioskodawca zaskarżył kasacją opierając ją na obu podstawach. (...) Wniósł o uchylenie zaskarżonego postanowienia i postanowienia Sądu Rejonowego z dnia 28 czerwca 2004 r. oraz o przekazanie Sądowi pierwszej instancji do powtórnego rozpoznania, ewentualnie o zmianę zaskarżonego orzeczenia przez dokonanie wpisu hipotek do księgi wieczystej zgodnie z wnioskiem.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Zasadnicze znaczenie dla rozstrzygnięcia kasacji ma kwestia zakresu kognicji sądu wieczystoksięgowego, a zwłaszcza wyjaśnienie, czy podstawą oddalenia wniosku o wpis mogą być fakty znane sądowi urzędowo. Zakres kognicji sądu wieczystoksięgowego w poprzednio obowiązującym stanie prawnym regulował art. 46 ustawy z dnia 2 lipca 1986 r. o księgach wieczystych i hipotece (jedn. tekst: Dz.U. z 2001 r. Nr 124, poz. 1361 ze zm. – dalej: "u.k.w.h."), zgodnie z którym sąd wieczystoksięgowy badał jedynie treści wniosku, treści i formy dołączonych do wniosku dokumentów oraz treść księgi wieczystej. Przepis ten pozwalał także opierać postanowienie odmawiające dokonania wpisu na okolicznościach, które są powszechnie znane lub doszły do wiadomości sądu w inny sposób.

W dniu 22 września 2001 r. weszła w życie ustawa z dnia 11 maja 2001 r. o zmianie ustawy o księgach wieczystych i hipotece, ustawy – Kodeks postępowania cywilnego, ustawy o kosztach sądowych w sprawach cywilnych oraz ustawy – Prawo o notariacie (Dz.U. Nr 63, poz. 635), która uchyliła m.in. art. 46 u.k.w.h., wprowadzając na jego miejsce art. 626⁸ § 2 k.p.c. Przepis ten powtarza regulację zawartą w art. 46 ust. 1 u.k.w.h., pomija natomiast jego ust. 2. Znaczenie tej zmiany rozważał Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 19 marca 2003 r., I CKN 152/01 (OSNC 2004, nr 6, poz. 92). W ocenie Sądu Najwyższego, jedynym racjonalnym wytłumaczeniem pominięcia w art. 626⁸ § 2 k.p.c. treści art. 46 ust. 2 u.k.w.h. jest wola ustawodawcy dalszego ograniczenia kognicji sądu wieczystoksięgowego. W konsekwencji Sąd Najwyższy uznał, że sąd nie może odmówić dokonania wpisu w księdze wieczystej opierając się na okolicznościach, które są powszechnie znane lub doszły do jego wiadomości w inny sposób niż przez badanie treści wniosku, treści i formy dołączonych dokumentów oraz treści księgi wieczystej. Na to orzeczenie powołał się w kasacji skarżący.

W ocenie Sądu Najwyższego w obecnym składzie, stanowisko wyrażone w przytoczonym wyroku nie jest trafne, a pominięciu w art. 626⁸ § 2 k.p.c. treści art. 46 ust. 2 u.k.w.h. należy przyznać inne znaczenie. W poprzednio obowiązującym stanie prawnym, postępowanie wieczystoksięgowe uregulowane było w ustawie o księgach wieczystych i hipotece, a więc objęte było regulacją pozakodeksową. Przepisy kodeksu postępowania cywilnego miały zastosowanie tylko wtedy, gdy wynikało to z ustawy. Sytuacja uległa zasadniczej zmianie po nowelizacji z dnia 11 maja 2001 r., w wyniku której postępowanie wieczystoksięgowe wyłączone zostało z ustawy o księgach wieczystych i hipotece i włączone do kodeksu postępowania

cywilnego jako postępowanie nieprocesowe z zakresu prawa rzeczowego. Powtórzenie treści art. 46 ust. 2 u.k.w.h. było zbędne, podobny bowiem przepis znajdował się w kodeksie postępowania cywilnego (art. 228 k.p.c.).

Przepisy o procesie, jak wynika z art. 13 § 2 k.p.c., mają odpowiednie zastosowanie do innych rodzajów postępowań, w tym do postępowania nieprocesowego. Jak się powszechnie przyjmuje, odpowiednie zastosowanie oznacza zastosowanie wprost, gdy jest to możliwe, zastosowanie z modyfikacjami uwzględniającymi specyfikę i rodzaj postępowania, lub odmowę zastosowania. W postępowaniu wieczystoksięgowym zastosowanie art. 228 k.p.c. następuje z modyfikacjami uwzględniającymi rodzaj postępowania, w szczególności to, że sprawy rozpoznawane są na posiedzeniu niejawnym (art. 626¹ k.p.c.) i z tego względu odpada powinność sądu zwrócenia stronom na rozprawie uwagi na fakty znane mu urzędowo, co nie oznacza jednak, że fakty te sąd powinien zignorować. Podjęte przez Sąd Rejonowy działanie, polegające na żądaniu odpisu orzeczenia o ogłoszeniu upadłości dłużnika, służyło jedynie weryfikacji faktu znanego urzędowo, nie było to działanie na korzyść jednego z uczestników postępowania i nie naruszało zasady bezstronności sądu.

W konsekwencji powyższych rozważań należy uznać, że sąd wieczystoksięgowy może odmówić wpisu w księdze wieczystej, gdy istnieje znana mu urzędowo przeszkoda do jego dokonania.

Kolejnym zagadnieniem podniesionym w kasacji jest dopuszczalność wpisu hipoteki przymusowej po ogłoszeniu upadłości dłużnika, jeżeli wniosek o wpis zgłoszono przed ogłoszeniem upadłości. Artykuł 27 rozporządzenia Prezydenta RP z dnia 24 października 1934 r. – Prawo upadłościowe (jedn. tekst: Dz.U. 1991 r. Nr 118, poz. 512 ze zm.) zakazywał – po ogłoszeniu upadłości – uzyskania przez wierzyciela wpisu do księgi wieczystej celem zabezpieczenia wierzytelności, chociażby powstała ona przed ogłoszeniem upadłości. Obecnie kwestię tę reguluje art. 81 Pr.u.n.; zakaz wpisu w celu zabezpieczenia wierzytelności, a więc także wpisu hipoteki przymusowej, po ogłoszeniu upadłości został co do zasady utrzymany w ust. 1, a wyjątki określają ust. 2 i 3. Sytuacja, o której mowa w ust. 2, nie ma odniesienia do rozpoznawanej sprawy, można więc ją pominąć, z ust. 3 wynika natomiast, że zakaz określony w ust. 1 nie ma zastosowania, jeżeli wniosek o wpis hipoteki został złożony w sądzie w ciągu sześciu miesięcy przed złożeniem wniosku o ogłoszenie upadłości. Jak każdy przepis wyjątkowy, także ten podlega

interpretacji ścisłej. W okolicznościach rozpoznawanej sprawy nie ma on zastosowania, gdyż wniosek o wpis hipoteki złożony został już po złożeniu wniosku o ogłoszenie upadłości, zaledwie kilka dni przed wydaniem postanowienia o ogłoszeniu upadłości. Trafnie zatem orzekające w sprawie Sądy uznały, że ogłoszenie upadłości dłużnika stanowi przeszkodę do dokonania wpisu hipoteki przymusowej.

Wobec powyższego Sąd Najwyższy orzekł, jak w sentencji (art. 393¹² k.p.c.).

